

УДК 372.881.1

СИСТЕМА ВПРАВ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДІЄСЛОВА ТА ЙОГО ГРАМАТИЧНИХ КАТЕГОРІЙ ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ-МЕДИКАМИ

Шеремета Л.П., к. пед. н.,
старший викладач кафедри української мови
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет
імені І.Я. Горбачевського Міністерства охорони здоров'я України»

Новіцька О.І., к. філ. н.,
доцент кафедри української мови
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет
імені І.Я. Горбачевського Міністерства охорони здоров'я України»

У статті цілісно проаналізовано методику вивчення дієслова та його граматичних категорій. Висвітлено особливості вивчення дієслова іноземними студентами-медиками у ВНЗ України. Розроблено систему вправ, спрямовану на збагачення словникового запасу іноземців, розвиток усного й писемного, монологічного та діалогічного мовлення, удосконалення вмій та навичок з усіх видів мовленнєвої діяльності; обґрунтовано її доцільність, що ґрунтується на принципах систематичності і послідовності, наступності, активності, зв'язку теорії з практикою, навчання – з життям, навчання – з вихованням. Доведено, що опрацювання дієслова варто розпочинати уже з перших занять (йдеться про комунікативний підхід); ґрунтовне ж його вивчення слід проводити на основі засвоєних знань студентів про особливості вживання іменників, прикметників та займенників у певних відмінках.

Ключові слова: дієслово, граматичні категорії дієслова, система вправ, діалогічне мовлення.

В статье целостно проанализирована методика изучения глагола и его категорий. Отражены особенности изучения глагола иностранными студентами-медиками. Разработана система упражнений, направленная на обогащение словарного запаса иностранцев, развитие устной и письменной, монологической и диалогической речи, усовершенствование умений и навыков всех видов речевой деятельности, обоснована ее целесообразность, которая основывается на принципах систематичности и последовательности, активности, связи теории с практикой, учебы – с жизнью, учебы – с воспитанием. Доказано, что изучение глагола нужно начинать уже с первых занятий (речь идет о коммуникативном подходе); основательную же его проработку следует продолжать тогда, когда студенты выучили особенности употребления существительных, прилагательных и местоимений в определенных падежах.

Ключевые слова: глагол, грамматические категории глагола, система упражнений.

Sheremeta L.P., Novitska O.I. SYSTEM OF EXERCISES FOR STUDY OF VERB AND ITS GRAMMATICAL CATEGORIES BY FOREIGN MEDICAL STUDENTS

The article proposes a method of studying the verb and its grammatical categories by the foreign medical students in educational institution of Ukraine; developed a system of exercises aimed at enriching the vocabulary of foreigners, the development of oral and written, monologue and dialogical speech, the improvement of skills from all types of speech activities.

It describes a method of studying the verb and its grammatical categories by the foreign medical students, which includes: the formation of the notion of a verb as part of language, development of skills to change verbs, to recognize the verbs I and II conjugation; it is expedient to use verbs of certain type; the enrichment of the dictionary with new verbs, the development of skills for accurate and informed use of verbs in oral and writing expressions.

It is proven the verbs should be started from the first lesson, but thorough the study must be done on the basis of the students' knowledge of the peculiarities of the use of nouns, adjectives and pronouns in certain cases.

The method of studying of the verb its grammatical categories is analyzed; the system of exercises directed on the improvement of the acquired knowledge, the development of appropriate skills in the use of verbal forms in professional activity is proposed.

Key words: verb, grammatical categories of verb, system of exercises, dialogic broadcasting.

Постановка проблеми. В умовах розширення сфер міжнародної та міжнаціональної комунікації важливим чинником становлення української держави як рівноправного партнера у створенні світового освітнього простору є навчання інозем-

них студентів у вищих навчальних закладах (ВНЗ) України. Для студентів-іноземців, що вивчають дисципліни у ВНЗ рідною (англійською, німецькою) мовою, українська розглядається як засіб існування в новому соціальному середовищі. Відповідно до

цього виникає потреба формування у іноземних студентів української мовленнєвої компетенції, що є неможливим без їхньої мовної підготовки, яка має враховувати потреби отримання якісної мовленнєвої освіти, сприяти подальшому особистісному зростанню кожного з них. Успішне опанування українською мовою можливе за умови, що студент-іноземець активно володіє навичками в усіх видах мовленнєвої діяльності. При цьому завданням викладача української мови є «вироблення у студентів-медиків умінь і навичок комунікативно виправдано користуватися засобами української мови в різних життєвих ситуаціях та й у своїй професійній діяльності, адекватно сприймати діалогічне мовлення на слух, вести діалог» [2], а це неможливе без вивчення граматики української мови, зокрема граматичних категорій дієслова.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема вивчення граматичних категорій дієслова – одна з найважливіших і найскладніших у процесі навчання і виховання іноземних студентів, хоча й студіювалася багатьма науковцями (Л.Г. Паламар, А.А. Бронська, О.В. Туркевич, Г.В. Онкович); однак питання методики вивчення дієслова як частини мови, його граматичних категорій не досить висвітлено у сучасній українській лінгводидактиці.

Постановка завдання. Мета статті – запропонувати методику вивчення дієслова та його граматичних категорій іноземними студентами-медиками, формування в них відповідних умінь і навичок діалогічного мовлення, необхідних у їхній професійній діяльності.

Основною метою навчання іноземних студентів української мови є практичне оволодіння нею. Відповідно до робочої програми з курсу «Іноземна (українська) мова за професійним спрямуванням» ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет ім. І.Я. Горбачевського МОЗ України» важливими напрямками навчання є «формування цілісної системи знань студентів про мову, збагачення словникового запасу іноземців, розвиток усного й писемного, монологічного та діалогічного мовлення, удосконалення вмінь та навичок з усіх видів мовленнєвої діяльності (читання, письмо, аудіювання та говоріння) в науково-навчальній та соціально-культурній сфері спілкування» [2].

Завдання дослідження передбачає розробку методики вивчення дієслова як частини мови іноземними студентами, що включає: 1) формування поняття про дієслово як частину мови; 2) вироблення умінь і навичок змінювати дієслова за часами, від-

різняти одну часову форму від іншої, розпізнавати дієслова I і II дієвідміни; 3) доцільне використання дієслів певного виду; 4) збагачення словника новими дієсловами, розвиток навичок точного і усвідомленого вживання дієслова в усних і письмових висловлюваннях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення дієслова варто розпочинати уже з перших занять (йдеться про комунікативний підхід), проте ґрунтовне його опрацювання слід проводити тоді, коли студенти засвоїли особливості вживання іменників, прикметників та займенників у певних відмінках. Це слугуватиме поступовому ускладненню засвоєного матеріалу, а відтак й автоматичному його використанню у певних комунікативних цілях.

Важливим є й те, що під час вивчення дієслова та його граматичних категорій слід наголосити студентам, що дієслова змінюються за числами: мають форму однини та множини. Ознайомлюючи студентів із поняттям роду дієслів, вказуємо, що його мають тільки дієслова минулого часу однини і залежить він від роду пов'язаних з ними іменників чи займенників. Опрацьовуючи часові форми дієслів, студенти засвоюють, що дієслова змінюються за часами, мають три часи – теперішній, минулий і майбутній. Складним для іноземних студентів є розуміння виду дієслова (тут подаємо розрізнення видових форм дієслів за способами їх утворення). Для кращого засвоєння навчального матеріалу радимо використовувати таблицю 1.

Наступним етапом у вивченні дієслова як частини мови та його граматичних категорій стане виконання тренувальних вправ, в основі яких лежить набуття тих чи інших мовленнєвих навичок і вмінь. Добираючи матеріал для завдань, потрібно враховувати, що студенти-іноземці мають накопичувати лексику професійного спрямування, саме тому лексичний матеріал вправ – це слова, що використовуються у медичній професійній мові. Відповідно до цього пропонуємо систему вправ, в основі якої лежать принципи систематичності і послідовності, наступності, активності, зв'язку теорії з практикою, навчання – з життям, навчання – з вихованням.

Завдання 1. Випишіть дієслова, поставте до них запитання.

Організм, оперувати, думати, нервові, вимірювати, відповідати, учорашній, клітина, освітити, лікувати, легені, сидіти, оглядати, любити, відповідати, відповідь, опромінювати, покашлювати, відповідальний, обезболювати, характер, сторінка, робити, жити, закритий, зшивати, закривати, людина, оду-

Таблиця 1

Граматичні категорії дієслова

Граматичне значення		Питання	Приклади	
Час	минулий	форма однини: чоловічий рід жіночий рід середній рід	що робив? що робила? що робило?	вивчав вивчала вивчало
		форма множини	що робили?	вивчали
	теперішній	I особа однини (я) II особа однини (ти) III особа однини (він, вона, воно) I особа множини (ми) II особа множини (ви) III особа множини (вони)	що роблю? що робиш? що робить? що робимо? що робите? що роблять?	вивчаю вивчаєш вивчає вивчаємо вивчаєте вивчають
	майбутній	I особа однини (я) II особа однини (ти) III особа однини (він, вона, воно) I особа множини (ми) II особа множини (ви) III особа множини (вони)	що буду робити? що будеш робити? що буде робити? що будемо робити? що будете робити? що будуть робити?	вивчатиму вивчатимеш вивчатиме вивчатимемо вивчатимете вивчатимуть
Вид	недоконаний	що робити?	вчити	
	доконаний	що зробити	вивчити	

жувати, видаляти, говорити, боліти, колоти, навчити, слухати, судинна, залишати, одногрупники, творити, грати, спати.

Завдання 2. Утворіть і запишіть подані слова у всіх формах минулого часу.

Звітувати, чекати, згадувати, вичитувати, оголошувати, піднімати, поважати, святкувати, розпочинати, відкладати, відвідувати, летіти, носити, возити, ставити, узяти, покласти, запитати.

Завдання 3. Відновіть запитання.

1. – ...?
– Після обіду я спав.
2. – ...?
– Ввечері ти гуляв біля озера.
3. – ...?
– Вранці він писав лист.
4. – ...?
– Після обіду я читала ці газети.
5. – ...?
– Вдень вони працювали.
6. – ...?
– Сьогодні ми слухали музику.
7. – ...?
– Вчора я дивилася новий фільм.
8. – ...?
– Позавчора Тетяна відпочивала.
9. – ...?
– Після заняття ми обідали.
10. – ...?
– Після перерви ми писали твір.

Завдання 4. Визначте особу і число дієслів. Із двома дієсловами складіть речення.

Можеш, живе, любиш, обстежую, читаєш, сидимо, борються, відвідує, встаємо, розплющую, виділяє, стоїш, вечеряють,

почуваєшся, об'єднує, працюємо, несуть, кличеш, усміхаєшся, довіряють, випикуєш, хвалить.

Завдання 5. Подані інфінітиви поставте у формах теперішнього часу, наведених у дужках.

- Звертатися (1-а ос. одн.) _____
 Купувати (3-я ос. мн.) _____
 Виміряти (2-а ос. одн.) _____
 Економити (1-а ос. мн.) _____
 Помічати (3-а ос. одн.) _____
 Сидіти (1-а ос. одн.) _____
 Пам'ятати (2-а ос. одн.) _____
 Виписатись (3-а ос. одн.) _____
 Виміряти (2-а ос. одн.) _____
 Телефонувати (3-я ос. мн.) _____
 Заповнювати (3-а ос. одн.) _____
 Оперувати (1-а ос. одн.) _____
 Допомогати (2-а ос. одн.) _____
 Оглядати (2-а ос. мн.) _____

Завдання 6. Від поданих дієслів утворіть усі форми майбутнього часу.

Знати, розробляти, винаходити, лікувати, видаляти, давати, боліти, випикувати, довіряти, відвідувати, аргументувати, приймати, почуватись, допомагати, пропускати, оглядати.

Завдання 7. До поданих дієслів доберіть дієслова протилежного виду. Із вдома парами дієслів складіть речення.

Бачити, розуміти, перевезти, передати, привезти, вимірювати, зарядити, радити, прибути, знеболити, накладати, вилікувати, наголосити, витерти, здобути, перевірити, припинити, рятувати, розкрити.

Завдання 8. Виберіть правильну форму дієслова. Поясніть свій вибір.

1. Анальгетики ... (знімати/знати) біль і ... (знижувати/знизити) температуру. 2. Наркотичні речовини швидко ... (руйнувати/зруйнувати) здоров'я. 3. Седативні засоби ... (заспокоювати/заспокоїти) і ... (допомагати/допомогти) заснути. 4. Вакцини ... (створити/створювати) імунітет до захворювань. 5. Інсулін ... (застосовувати/застосувати), коли організм неспроможний сам ... (виробляти/виробити) його в потрібній кількості. 6. Клітина ... (складати/скласти) з поверхневого апарату, цитоплазми, органел та інших внутрішньоклітинних структур. 7. Крохмаль ... (приймати/прийняти) всередину. 8. Зуби ... (складати/скласти) з найтвердішої речовини, яка є в нашому організмі. 9. Коли ми ... (вдихати/вдихнути), легені ... (розширювати/розширити) і кисень ... (наповнювати/наповнити) альвеоли. 10. За допомогою ендоскопа лікарі можуть ... (зазирнути/зазирати) всередину шлунка.

Завдання 9. Дайте відповіді на запитання.

1. Що Ви робитимете ввечері? (читати, вечеряти, відпочивати)
2. Що Максим робить ввечері? (гуляти, вчити)
3. Що ти робиш зараз? (конспектувати, відповідати)
4. Що Ви робите вранці? (снідати, слухати радіо, читати новини)
5. Що Тетяна робить вдень? (телефонувати батькам, обідати, дивитись фільми)
6. Що робить викладач? (пояснювати завдання, перевіряти вправу)
7. Що ти робиш ввечері? (читати анатомію, виконувати завдання, слухати музику)
8. Що студенти роблять зараз? (писати диктант, повторювати слова, відповідати на запитання)
9. Що Ви робите тут? (вивчати українську мову)
10. Що вони роблять зараз? (писати речення, складати діалог)

Завдання 10. Спишіть речення, вставляючи з довідки потрібні слова. Визначте особу цих дієслів.

1. Здоров'я за гроші 2. Люди часто ... , бо ... не вмюють. 3. Сміх краще ... , ніж ліки. 4. Доки здоров'я ... , людина 5. На живому все 6. Вартість здоров'я ...

лише той, хто його втратив. 7. Іржа залізо ... , а чоловіка – хвороба.

Довідка: служить, знає, берегтися, їсть, заживе, не купиш, не тужить, лікує, хворіють.

Висновки з проведеного дослідження. Вивчення дієслова та його граматичних категорій має розпочинатися з перших занять і поступово ускладнюватися. Більш ґрунтовне й усвідомлене вивчення дієслівних форм опрацьовується на спеціально відведених заняттях. Цьому сприятиме запропонована система вправ, основна мета якої – свідоме засвоєння дієслова та його граматичних категорій, формування у студентів-іноземців відповідних умінь і навичок, необхідних у їхній повсякденній та професійній діяльності, а відтак і формування українського усного діалогічного мовлення іноземних студентів медичних навчальних закладів.

Виконане дослідження не претендує на остаточне розв'язання зазначеної проблеми, оскільки цілком актуальним і перспективним упродовж опрацювання курсу «Українська мова як іноземна» є вироблення специфічних лінгводидактичних напрямів, методів і прийомів, що стосуються ґрунтовного опрацювання категорії часу, виду, дієвідмінювання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Концепції мовної освіти іноземців у вищих навчальних закладах України. URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/5396> (дата звернення: 10.09.2018).
2. Іноземна (українська) мова за професійним спрямуванням. URL: [http://intranet.tdmu.edu.ua/data/kafedra/internal/sus_dusct/rob_prog/en/med/lik/ptn/Foreign%20\(Ukrainian\)%20Language%20\(for%20Professional%20Purpose\)](http://intranet.tdmu.edu.ua/data/kafedra/internal/sus_dusct/rob_prog/en/med/lik/ptn/Foreign%20(Ukrainian)%20Language%20(for%20Professional%20Purpose)) (дата звернення: 09.09.2018).
3. Сурыгин А.И. Педагогическое проектирование системы предвузовской подготовки иностранных студентов. Златоуст, 2001. С. 30.
4. Туркевич О. Методика викладання української мови як іноземної: системна організація термінів. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». Львів, 2012. № 733. С. 223–227.
5. Шмир М.Ф. Міжпредметні зв'язки у викладанні іноземної мови як один із засобів формування конкурентоспроможності майбутніх фахівців. Вісник ХНУ. Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Харків, 2009. № 14. С. 259–268.